

תאריך: 19.3.2024

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס עיונים בספרי עזרא ונחמיה

ד"ר הלל מאלי | תנ"ך

שם הקורס | Studies in the books of Ezra and Nehemiah
מס' קורס 08-550-01

הרצאה	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ה	שנת לימודים:
ב	סמסטר:
ב 18-20	יום ושעה
17-18	שעת קבלה:
hilelmali@gmail.com	מייל מרצה:
_____	קישור לאתר מודל:



תיאור הקורס ותוצרי למידה

תקציר הקורס

הצהרת כורש, מסעם של שבי ציון מנהרות בבל לחורבות ירושלים ושיקום העיר ההרוסה מתוארים בספרי עזרא-נחמיה כהתגשמות פלאית של הבטחה אלוהית. אך מבעד לתיאור הפרוזאי המקראי ולשרידים הארכיאולוגיים משתקפת תמונה של קהילה שבורה המתמודדת עם אתגרים פוליטיים, משפטיים, כלכליים וחברתיים. במהלך הקורס נלמד את ספרי עזרא-נחמיה יחד עם פרקי הנבואה (בעיקר חגי וזכריה), השירה (בעיקר תהילים) וההיסטוריה (בעיקר דברי הימים) הקשורים בהם. נסקור את הממצא החוץ-מקראי (בעיקר תעודות אל-יהודו ומכתבי יב), והארכיאולוגי ('חומת נחמיה', חפירות רמת-רחל ועוד) כדי לקבל תמונה היסטורית רחבה ועשירה, שתאפשר לדון ברוחב-דעת בהתגבשותם של כמה ממבני היסוד החברתיים והתיאולוגיים של החברה היהודית בעת העתיקה.

תוצרי הלמידה

בסיום הקורס תכירו את ספרי עזרא-נחמיה. תתנסו בניחוח פרקי מקרא תוך שימוש בממצא ארכיאולוגי. תחשבו על היחס שבין ניתוח ספרותי לחקירה היסטורית ותתנסו בשימוש במקורות חוץ מקראיים מגוונים.

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת
1	רקע פוליטי-תיאולוגי לתקופה הפרסית מכורש ועד אלכסנדר		Fried, 2002; Grabbe, 2004
2	'על נהרות בבל': רקע תיאולוגי וחברתי לתקופת שיבת ציון	תרגיל קצר של פענוח פפירוסים בכיתה	ליפשיץ, 2004; Eskenazi, 1988; הופמן, תשע"ח; הורוביץ, 2015
3	ספרי עזרא-נחמיה: כרונולוגיה ועדי הנוסח		
4	המבנה הספרותי של ספרי עזרא ונחמיה: ספר אחד, שלושה סיפורים ושלוש גישות מחקריות		יפת, תשנ"ד; Cohen Eskenazi, 1988; Vanderkam, 2002
5	סיפור המקדש (עזרא א-ו): מבנה ומשמעות		יפת תש"ס; יפת, תשע"ז
6	סיפור המזבח (עזרא ג): בין עזרא לחגי		
7	צרי יהודה (עזרא ד): שומרון וירושלים בימי שיבת ציון – היסטוריה וספרות		טלמון, 2002; מור-קרוס, 2002; Becking, 2009; Kartveit, 2019
8	סיפור עזרא: הקריאה בספר התורה (נחמיה ח)		כהן, תשס"ט; Knoppers, 2001; Kratz, 2006
9	עזרא וגירוש הנשים הנוכריות (עזרא ט)	תרגיל למידה בזוגות, גיבוש עמדה ופרזנטציה	ויינפלד, תשכ"ד; טלשיר, 2009; Becking, 2009

Fitzpatrick-McKinley, 2015		זיכרונות נחמיה: היבטים פוליטיים וספרותיים (שמיטת החובות כמקרה מבחן; נחמיה ה)	10
מזר, 2008; Lipschitz, 2011	ניתוח ממצאים ארכיאולוגיים בקבוצות	שיקום החומה: היבטים ארכיאולוגיים	11
		שיקום החומה: היבטים ספרותיים	12
Grabbe, 2015		ספרי עזרא ונחמיה: היסטוריה, ספרות וארכיאולוגיה	13
		תקופת שיבת ציון: ספרות, ארכיאולוגיה וזהות	14

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

משקל בציון הסופי	תיאור התוצר
30% מציון הקורס.	מטלת הביניים תעסוק במבנה הספרותי של ספרי עזרא-נחמיה (1-2 עמ').
70% מציון הקורס.	עבודת בית (2-4 עמ') שתעסוק באידיאולוגיה ובתיאולוגיה של ספרי עזרא-נחמיה.

דרישות הקורס

בקורס זה קיימת חובת נוכחות (80%) והשתתפות בשיעורים כמו גם הגשת תרגילים ועבודות (כולל אלו המבוצעים ללא ציון).

ביבליוגרפיה: תכנים עדכניים לעיון בקריאה, צפיה והאזנה

1. הופמן, י', התאנים הטובות: גלות יהויכין ומורשתה, ירושלים תשע"ח.
2. הורביץ, ו', י' גרינברג, פ' זילברג ובשיתוף ל' פירס וק' וונץ', על נהרות בבל: תעודות בכתב היתדות מראשית גלות בבל, ירושלים 2015.
3. ויינפלד, מ', "המגמה האוניברסליסטית והמגמה הבדלנית בתקופת שיבת ציון", תרביץ לג (תשכ"ד), עמ' 228-245.
4. טלמון, ש', "מסורות בדבר השומרונים במקרא", בתוך א' שטרן וח' אשל (עור'), ספר השומרונים, ירושלים 2002, עמ' 7-27.

5. טלשיר, צ', "זרע הקודש – לא היה ולא נברא, על ספרה של יונינה דור, 'האומנם גורשו הנשים הנכריות? שאלת ההיבדלות בימי שיבת ציון'", קתרסיס 10 (2009), עמ' 86–110.
 6. יפת, ש', "קומפוזיציה וכרונולוגיה בספר עזרא-נחמיה", ארץ-ישראל כד (תשנ"ד), עמ' 111–121.
 7. יפת, ש', "מקדש שבי ציון: מציאות ואידיאולוגיה", בתוך ש' אחיטוב וע' מזר (עור'), ספר ירושלים: תקופת המקרא, ירושלים תש"ס, עמ' 345–382.
 8. יפת, ש', "'היסטוריה' ו'ספרות' בתקופה הפרסית: בניין המקדש", בתוך: הנ"ל, מחקרים בתקופת שיבת ציון, ירושלים תשע"ז, א, עמ' 71–87.
 9. כהן, ח', "המהפכה הרוחנית של עזרא הסופר ובני דורו, עיון ספרותי-תיאולוגי בעזרא ג ובנחמיה ח", בית מקרא נד (תשס"ט), עמ' 69–83.
 10. כוגן, מ', "כתובת הגליל של כורש", אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט'-ו' לפסה"ג, ירושלים תשס"ד, עמ' 130–143.
 11. ליפשיץ, ע', ירושלים בין חורבן להתחדשות: יהודה תחת שלטון בבל, ירושלים 2004, עמ' 119–149.
 12. מור-קרוס, פרנק, "שומרון וירושלים בימי שיבת ציון", בתוך א' שטרן וח' אשל (עור'), ספר השומרונים, ירושלים 2002, עמ' 45–71.
 13. מזר, א', "חומת נחמיה", מחקרי עיר דוד וירושלים הקדומה 3 (2008), עמ' 61–69.
 14. סבתו, מ', "איגרת רחום (עזרא ד, ו-כד)", מגדים ה (תשמ"ח), עמ' 25–31.
15. Becking, B., "On the Identity of the 'Foreign' Women in Ezra 9–10," in G. N. Knoppers, and L. L. Grabbe (eds.), *Exile and Restoration Revisited: Essays on the Babylonian and Persian Period in Memory of Peter R. Ackroyd* (The Library of Second Temple Studies, 73), London 2009, pp. 31–49.
 16. Becking, B., "Is There a Samaritan Identity in the Earliest Documents?" in J. Frey, U. Schatner-Rieser, and K. Schmid (eds.), *Die Samaritaner und die Bibel/The Samaritans and the Bible: Jewish and Early Christian History in Samaritan Sources*, Berlin 2012, pp. 51–66.
 17. Cohen Eskenazi, T., *In an Age of Prose: A Literary Approach to Ezra-Nehemiah*, Atlanta 1988.
 18. Fitzpatrick-McKinley, A., *Empire, Power, and Indigenous Elites: A Case Study of the Nehemiah Memoir*, Leiden 2015.
 19. Fried, Lisbeth S., "Cyrus the Messiah? The Historical Background to Isaiah 45:1," *HTR* 95 (2002), pp. 373–393.

20. Grabbe, L. L., *A History of the Jews and Judaism in the Second Temple Period I — Yehud: A History of the Persian Province of Judah*, London and New York 2004.
21. Grabbe, L. L., “The Reality of the Return: The Biblical Picture versus Historical Reconstruction,” in J. Stökl and C. Waerzeggers (eds.), *Exile and Return: The Babylonian Context*, Berlin/Boston 2015, pp. 292–307.
22. Kartveit, M. “Theories of the Origin of the Samaritans—Then and Now,” *Religions* 10 (2019).
23. Knoppers, G. N., “An Achaemenid Imperial Authorization of Torah in Yehud?” in J. W. Watts (ed.), *Persia and Torah: The Theory of Imperial Authorization of the Pentateuch*, Atlanta 2001, pp. 115–134.
24. Kratz, R. G., “Temple and Torah: Reflections on the Legal Status of the Pentateuch between Elephantine and Qumran,” in G. N. Knoppers and B. M. Levinson (eds.), *The Pentateuch as Torah: New Models for Understanding Its Promulgation and Acceptance*, Winona Lake 2006, pp. 77–103.
25. Lipschitz, O., “Jerusalem between Two Periods of Greatness: The Size and Status of the City in the Babylonian, Persian and Early Hellenistic Periods,” in L. L. Grabbe, and O. Lipschits (eds.), *Judah between East and West: The Transition from Persian to Greek Rule (ca. 400–200 BCE)*, London 2011, pp. 163–175.
26. Vanderkam, J. C., “Ezra-Nehemiah or Ezra and Nehemiah?” *From Revelation to Canon: Studies in the Hebrew Bible and Second Temple Judaism*, Brill 2002, pp. 60–80.